

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

Esselde, Om brefstil och Fredrika Bremer som brefskrifverska.

E. G., Eleonora Duse.

Anna Knutson, Nornan.

Litteratur: M. C. Teckningar ur svenska adelns familjelif i gamla tider af *Ellen Fries*.

Internationella kvinnoförbundet.

Litterära notiser.

Meddelande från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
 { För icke medlemmar » 4: 00.

**K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin och
Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**

7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.

Specialité: **Linne- och Sängutstyrslar.**

Största härvarande lager af **Linne- & Bomullsväfnader:**

**Duktyger, Handdukar, Näsdukar, Spetsar, Lakanslärfter, Broderier.
Färdigsydda Damutstyrslar, tillverkade å egen syateljier.**

*Priskurant och profeer sändas franko. Order å väfnader, uppgående till
minst 25 kronor, levereras fritt vid närmaste järnvägs- eller ångbåtsstation.*

Doktor HEDDA ANDERSSON

38 Malmskilndsgatan 38.

Mottagningstid från och med den 1 Nov. hvardagar 12—2 e. m.
helgdagar 10—11 f. m. Allm. Tel. 82 99.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm.

26 Mästersamuelsgatan 26.

OBS.! Saxar, knifvar och skridskor slipas.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.
Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel.

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

**Äkta
COLLODIN.**

Tillförlitligaste

och af **Tusen-**

tals personer

bepröfvadt med-

del mot liktornar,

vårtor, hudhårdnad

och nageltrång.

Obs. alltid denna in-

registrerade etikett som

garanti för varans äkt-

het.

INTYG:

Undertecknade, som använt Herr Axel Litströms Colloidin mot liktornar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det derföre hos enhver till det bästa rekommendera. Ämål den 3 maj 1886.

*L. G. Geijer. A. Ljungberg,
Rådman.*

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Colloidin» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämnda medel hos enhver till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug. 1886. *August Axén, Handlande.*

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor å **60 öre** och **1 krona.**
Franko mot **1 kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

DAGNY

TIDSKRIFT

FÖR

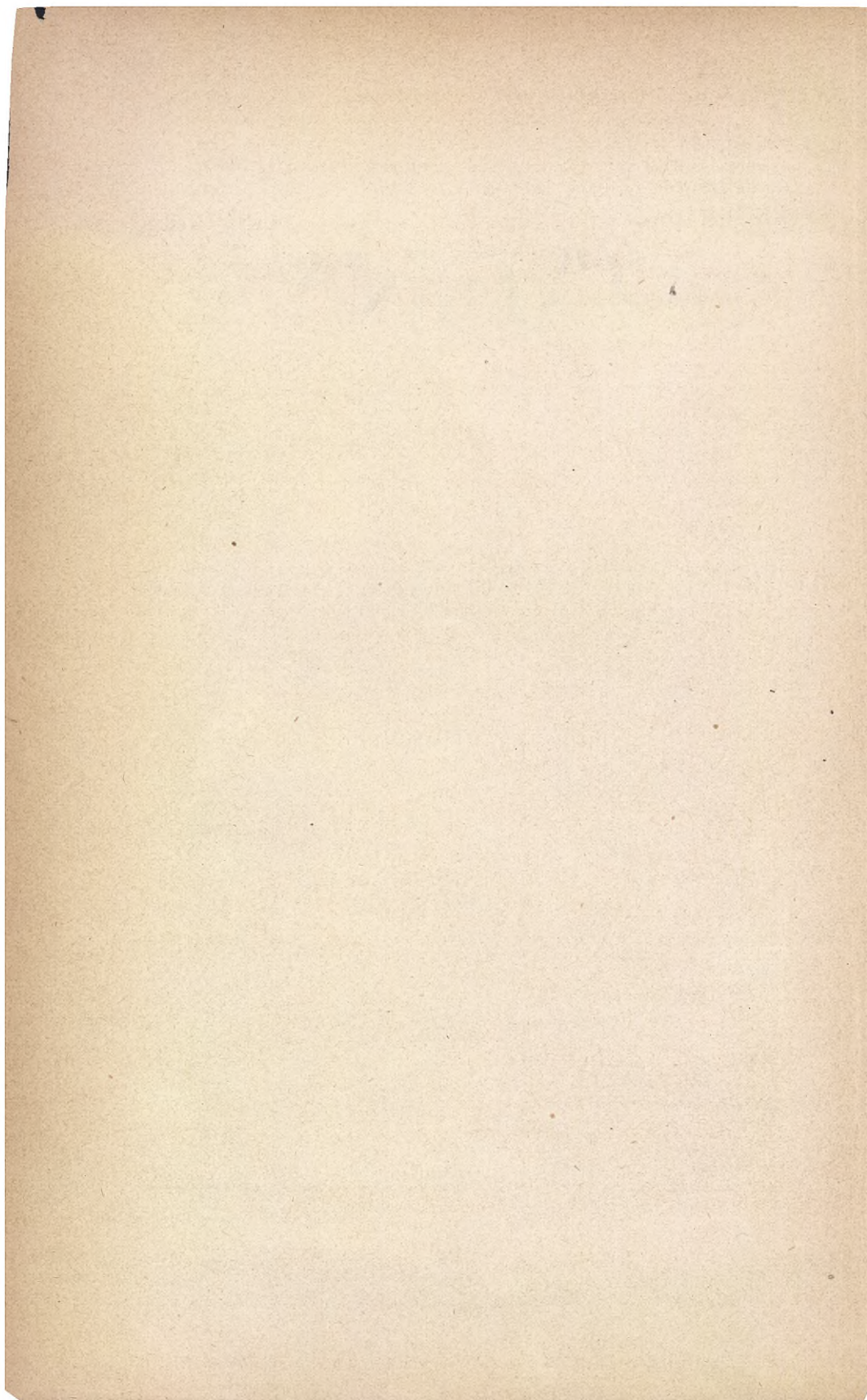
SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1896.

STOCKHOLM
AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
1896.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå

STOCKHOLM

lämnar upplysningar angående arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

OBS.! Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.

Om brefkonsten och Fredrika Bremer som brefskrifvare.

af

Esselde.

(Ofullbordad uppsats)

Om man ville bestämma karakteren af en god brefstil, så kunde man säga att den måste främst vara *personlig*, således ett troget uttryck af den skrifvandes individualitet. Häraf kunde då dragas den slutsatsen, att endast en verklig personlighet kan vara en god brefskrifvare, att det fordras *karakter* för att blifva en mästare i brefskrifningens konst. Och ett sådant påstående låter nog försvara sig. Dock ville jag då tillägga det villkoret, att brefskrifvaren antingen måste vara omedveten om sin egen karakter, och således ännu befinna sig på den naiva ståndpunkten, eller ock vara till hela sitt väsen så genomträngd af karakter, att han aldrig tänker på att han äger eller har att göra gällande en sådan. Hvarje skynt af ett af-siktligt framträdande — af ett underförstådt eller med skolmästarens pekpinne betecknad: »här är jag!» eller: »hör på mig!» — upphäver den äkta brefkarakteren.

I ännu högre grad upphäfves denna af det rent opersonliga skrifsättet. Bättre att borttaga öfverskriften: »Dyra vän!» eller »Bäste bror!» från en sådan skrifvelse och sätta dit som öfverskrift: *Afhandling, disputation* eller *studie* öfver det och det ämnet, den och den frågan, än att gifva skenet af ett förtroligt meddelande åt hvad som är känt och sagdt, så att säga inför ett publikum eller med en förkänsla af huru det skulle taga sig ut i tryck.

Värre ännu är ett bref af allmänna fraser; att skrifva ett sådant bref till en vän är att gifva stenar i stället för bröd.

Sina egna tankar och känslor, stundens växlande intryck uppfångade af den egna själens spegel — icke af någon annans, vore den än mycket klarare och ofelbarare än vår; det erfarna, det innerst upplefda; det äkta, genuina, spontana så i känsla som tanke, i allvar som skämt, kort sagdt: *sig själf* är det man måste gifva i ett bref, om det skall motsvara sitt ändamål. Detta ändamål är ju nämligen

att ersätta det muntliga samspråket, det förtroliga tankeutbytet människa och människa emellan. Att göra detta på ett osökt, enkelt och omedelbart sätt är väl första villkoret för en god brefstil. *Graden* af denna godhet? Ja, den beror af människans godhet. Väl har den blott intellektuella begåfningen, tankarnes rikedom eller genialitet, infallens lätta flykt, skämtets udd, en mycket stor betydelse för brefstilen, och där det gäller ett blott tillfälligt eller af någon yttre anledning framkalladt meddelande äro dessa egenskaper till och med afgörande för brefvets värde. Innehållet blir då en bisak, som blott har att bäras upp af den sinnrika ornamentiken. Men i en förtrolig brevväxling vännar emellan är det onekligen främst styrkan och godheten af personligheten, som bestämmer brefvets värde. Där blir det ett karaktersfel om tanke och känsla fattas, hafva de än blifvit ersatta af kvickhet eller ett ytligt behag. Man kan få läsa bref af den alldeles olärda, som vida öfverträffa de snillrikaste epistlar i den känslans äkthet och det uttryckets osökta behag, som utgör själen i all brefskrifning.

Att brefkonsten, på sådant sätt fattad, kan indelas i oräkneliga arter och dito oarter, växlande allt efter brefskrifvarens individualitet, de ämnen han afhandlar, karakteren af den person till hvilken han skriver, det säger sig själft och är en följd af den uppställda definitionen.

Brefkonsten är i själfva verket den friaste af alla fria konster, men därför också den lättast missbrukade. Hon skapar själf sin form i det ögonblick pennan möter papperet, hon behandlar med obegränsad frihet alla världens ämnen, från barnets joller till människoandens eviga spörsmål, från hvardagslifvets lustiga upptåg till samhällslifvets dunklaste gåtor, öfverspännande svalget emellan gyckel och allvar, mellan det komiska och det sublima, mellan realism och idealism, lätt och djärft, så som ingen författare af skräet skulle våga. Hon lyder blott under *en* enda lag, men den är obeveklig: *sanningens*. — *Att vara sig själf trogen*, det är livsvillkoret för brefkonstens idkare. Kanske är dock detta för vår tids människor lika svårt som för skådespelaren, hvilken tillsporde sin fästmö, om hvilken af hans karaktersroller hon föredrog att han skulle spela såsom fästman och vid hennes svar, att hon ville han blott vore *sig själf*, förebrående utropade: »hvarför just begära det omöjliga!»

Dock utom de stora kraf brefkonsten ställer på den inre personligheten har den också vissa yttre förutsättningar. Någon har uppställt dessa förutsättningar, den oundärliga språkkunskapen oberoänd i två hufvudpunkter: 1:o *Något att skriva om*; 2:o *tid och*

ro att sätta detta något på papperet. Jag skulle vilja stryka den första punkten. För en vaken, intelligent personlighet, fattas ju aldrig ämnen för iakttagelse. Ja, jag ville snarare påstå att öfverflödet af ämnen — mängden af hvarandra jäktande intryck är en starkare hämsko på brefskrifning än motsatsen. Läkekonstens utsago har tillämpning äfven på brefkonstens idkare: »Flera gå under i följd af omåttlig näring än af bristande näring».

Också är det fara värdt att den gamla, ädla, genuina brefkonsten i vår fjäskande tid dör ut. Kanske skall den återupplefva i andra former; men tills vidare ser det ut som vore tiden för mycket splittrad och människorna antingen alltför jäktade af intryck, som i ständigt växling afösa hvarandra, eller ock för hårdt bundna af arbetet för den materiella utkomsten, för att de skulle hinna samla sig nog för att kunna gifva sig själfva i förtroliga bref.

Är det så, då blir det oss af så mycket större värde att fördjupa oss i brefsamlingar från förflutna lugnare tider, då vän meddelade sig med vän, visserligen på ett papper så tarfligt att vi skulle finna våra skrifbord degraderade däraf, och med en postgång så långsam att den skulle förefalla outhärdlig för våra fjäskande tankar; men också med ett lugn och ett stilla välbehag, hvaraf våra med blixttåg affärdade telegramartade skrivelser ej bära ett spår.

Det vore frestande att söka uppställa en förteckning öfver olika arter af brefkonst och gifva prof på några af dess yppersta alster; men detta skulle kräfva mera studium och längre tid än jag kunnat ägna denna lilla af tillfällig anledning framkallade studie.* Dock kan jag ej afhålla mig att gifva en och annan antydning. Så t. ex. vill jag erinra om Gustaf II Adolfs bref till Ebba Brahe, såsom i mitt tycke de vackraste prof af hvad man kunde kalla *spontan brefkonst*, där känslan omedelbart från hjärtat springer fram under pennan utan att stanna på vägen för att välja eller tveka om uttryck. Det rörande behaget af dessa uttryck ligger väl för oss till en del i den förflutna tidens enkla, trohjärtade talesätt. Jag har återfunnit samma behag i bref från rensinnade olärda kvinnor af allmogen, hvilka bibehållit gamla tiders uttryckssätt. Men till ännu väsentligare del ligger brefvens värde i halten af den personlighet, som skrifvit dem. Jag vill här blott anföra några utdrag ur dem**:

* Troligen är denna lilla uppsats skriven med tanke på ett föredrag vid något af Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm.

** Se: Gustaf II Adolfs Skrifter utg. af C. G. Styffe sid. 578, 584.

Wälborne Fröcken, hiärtans alldrakiäreste fränkia. — — —

Betrackten, att jag bär sorgen för Eder, och ändock iag från Eder måste skillias med kroppen skall dock hiertat och tanckan stadigt hoos Eder blifwa och effter thet iag befructar, att iag en tid lång måste Eder åsyn och omgånge mista, så hafwer iag welat theta blomstret, som Tyskarne Vergiest nicht mein kalla, Eder tillhanda senda, bediandes att I thetsamma för thes stora ringhet skull icke allenast ey welen förackta; utan thet uptaga med sådant hiärta såsom thet warder wisserligen Eder öfversändt» — — — — —

Hiertans aller kereste fröcken, iag hafwer med alsom störste sorgh förnummit att H. M. min fru moder skal hafwa bannat Eder, min hiertans aller käreste therförre hafwer iagh ey kunnat underlåta thetta bref medh thenna legenhet, Eder aff it troget hierta at til schriva och Eder bedia att I Eder icke för mycket bedröfwa, uthan heller til fridts gifwa. — — — — — Men effter lyckan är migh så drygh (aller kereste fröcken) och iag görligen kan see at hon til migh aldeles ryghen hafwer went therförre kan Jagh för thet troгна hierta skuld, som iagh til Eder hafwer burit och ännu beholla skal alt uthi min ytersta enda, Eder min hiertans käreste icke råda att I til licka Eder lycka med min förspilla skulle, uthan thet är mycket bettere at sorgem henger hoss migh allena — — — — —

20 Juni 1613.

Det är något nästan kvinligt vekt i dessa bref, som påminner om ett uttryck af en bland Tysklands pessimister, att ju mera en man kån tillägna sig af den kvinliga karakteren, utan att förlora sin manlighet, desto större blir han.

* * *

Kom sedan en tid då brefskrifningen bedrefs såsom en talang och sålunda vann en hög formell fullkomning, men ock i många fall urartade till något konventionelt och pedantiskt eller tog ett omfång som öfverskred dess natur och bestämmelse. M:me de Sévigné är kanske den yppersta representanten för brefskrifningen såsom berättigad *konst*, hvaremot längre fram hos en del af 1700-talets brefskrifvare konsten fick för mycket öfverhanden öfver det naturliga elementet. Dock ser man alltid karakteren, där den fanns, bryta sig igenom de konventionella formerna, så i eminent mån hos vår Thorild. Man läse blott det lilla brefvet som Atterbom anför, skrifvet i Lübeck 27 mars 1794:*

* Se P. D. A. Atterbom, Svenska siare och skalder, d. 5. s. 111—12.

— — — Gud nåde mig, om jag skulle skriva efter *andras* tycke och mening! Det vore, att slitas i stycken . . . eller också, att icke bli annat än en liten menings-spegel för alla själars små egna physionomier. En vän, från Göteborg, skriver: »Qvinnokönets naturliga höghet är det *sämsta* du har skrivit»; hvilken ett-arks-bok jag själf dock läser, och läser om igen, som ett kärleksbref. Gud välsigne alla hufvuden; men också *mitt* med! Jag håller med »Rytarne» (i tredje delen af Kritik öfver Kritiker) att *jag* är *jag*. Vore hvar och en det: så skulle vi se i verlden flera människor och färre apfigurer. Annars: hvem är då den, som skall bli *modell*-karlen? Låt honom först ställa upp sig, så få vi se. *Här* passar utropet: lefve friheten! Om jag skref det Ni och Ni och Ni och Ni tänkte: så flek Ni ju — veta intet? Nu skriver jag det *jag* tänker; på det man må ha det nöjet, att läsa något nytt, och undra, och *kanske* vinna litet mera vett . . . Den omnämnde vill icke ha detta nöje? Godt! hvad kommer det *mig* vid? — — — — —

Från Thorild till Leopold är blott ett steg. Vi ha nyligen fått läsa ett af de yppersta profven på hans konst i brefven till Tegnér, särskildt tacksägelsebrevet för dedikationen af »Axel».*

Stockholm den 22 Februari 1822.

Högvördige Herr Doktor och Professor!

— — — — — Jag tror ej, att man sett hos oss en sublimare bit, än den lilla adressen; och hvad själfva poemet angår, synes det mig fullströdt med all poesiens rikedom. Kalla ej detta en krans, sådan som tillfället medgaf: det är en bindel af diamanter, som blott har det felet att icke tillhöra den panna, på hvilken den blifvit fäst. Den lager, som af en konungs hand en gång skänktes mig, ligger längesedan bladlös och förvissnad; men de, hvarmed Franzén och Tegnér omfått mitt gamla hufvud, äro oförgängliga och skola behålla deras grönska, så länge vårt språk läses.

Emellan begge dessa strålande snillen skall jag se mig införas i minnets tempel, likasom man säger, att en from själ föres af englarna i Abrahams sköt.

— — — — —
Le ej åt mig, eller le fritt, blott tala ej derom för någon; men mig förekommer allt mer och mer, som filosofien i allmänhet föga känt hitintills sin egen rätta natur, som den för det mesta ej varit annat än gamla barns lek, och som en verklig filosofi ännu återstod att göra. Se där en lång dröm att drömma färdig, hvartill det yttre dagsljuset icke stort göres behof; och dermed äfven ett stort intresse för alla öfriga stunder af mitt nattliga lif. Jag vet ej hvad deraf kan uppkomma för andra, men för mig skall det åtminstone tjena att rikeligen uppfylla den tomma tiden och att i dessa ämnen stadga mina egna tänkesätt.

Farväl ädle, berömde vän! Fortsätt med alltid lika framgång flygten till ett stort namn och odödligt minne. Redan står målet

* Ur Esaias Tegnér's Papper, se sid. 168—171.

nära. Blott ännu en och annan utspänning af de starka, glänsande vingarne, och det är upphunnet. Glöm ej derefter eller dessförinnan den gamle blinde, som med alla känslor af beundran, högaktning, vänskap och tacksamhet har den äran att vara

Högvärdige Herr Doktors och Professorns ödmjukaste tjänare
Leopold.

Jag kan ej afhålla mig att anföra äfven ett par stycken af hans kvicka rimbref. Så den lilla fyr-radiga strofen, hvarmed han beledsagade gåfvan af sina skrifter till A. M. Lenngren*:

Euterp, Polymnia eller Klio!
(Jag vet ej hvilket namn ni bär på Helikon)
Med godhet tag emot af en bland aderton
Det offer, han bär fram för en ibland de nio.

Denna art af brefkonst finna vi drifven till sin spets i rim-brefvet till Grefvinnan Rålamb.*

Poeten sig ej understår
Att störa möjligtvis er morgondröm, grefvinna,
För att en ökad kunskap vinna
Om helsans tillstånd se'n i går,
Men hvad poeten själf har ingen rätt att våga,
Sig poesien tillåtet spår;
Och skaldekonsten låter fråga
Hur konsten att behaga mår?

Men ett annat skede inträdde och var redan länge förberedt, då det fina och ädla af brefkonsten stod kvar, medan innehållet blef på en gång djupare och enklare, sannare och mera innerligt. Det var inom brefstilen samma omslag som inom poesien. Den nya skolan kunde i ena som i andra fallet göra sig skyldig till missgrepp och dunkelheter: men den bildade dock en lycklig öfvergång från den kalla och tillspetsade akademismen till innerlighet och natursanning. Man jämföre t. ex. Popes brefstil med Walter Scotts eller Leopolds med Geijers.

Tegnér stod i brefkonst som i diktkonst utanför alla skolor, kvick och glänsande mer än någon Pope eller Leopold, men själfsväldig som en Byron och fylld af en djupare Weltschmerz än hans. Innerligheten, ett hufvuddrag i brefkonstens nya skola, har dock i Tegnér's föga rum, kanske därför att den förutsätter en renare, mera harmonisk ljudbotten än den store skaldens splittrade själ erbjöd; men en glödande lidelse, uttryckt i det mäktigaste språk, tager dess plats.

* Se: B. E. Malmström, Grunddragen af svenska vitterhetens historia, d. 3 s. 277—78.

En särskild riktning inom det 19 århundradets brefkonst representerar hos oss Brinkman. Till arten besläktad med den Wilhelm Humboldtska och skiftande af intryck från både Tieck och Jean-Paul, har den Brinkmanska brefstilen dock bibehållit mycket af denna tillspetsade form, denna afsiktlighet i uttrycken, detta hyllande af brefskrifningen såsom konst, som tillhörde akademismen. Genom det ofantliga omfånget af hans brevväxling och den stora kretsen af hans vänner, torde hans brefstil öfvat ett omedvetet inflytande på många hans samtida, så, synes det mig, på Beskow och på några af hans tillbedda kvinnliga korrespondenter. Man märker detta inflytande, tror jag, företrädesvis på trenne drag: en öfverlägsen, men ej alltid osökt kvickhet, en ton af ridderlig sentiment och en bristande innerlighet.

Man kunde kanske klassificera de båda hufvudriktningarna af svensk brefkonst under tiden från 1790 till 1840 med rubrikerna: den Leopold-Brinkmanska och den Geijerska.

* * *

Inom kvinnovärlden möter man olika typer svarande mot såväl den ena som den andra af dessa riktningar. Här vill jag blott nämna tvenne. Friherrinnan von Schwerin, som hel och hållen tillhör den akademiskt-Brinckmanska karakteren, samt Fredrika Bremer, hvilken lika afgjördt i innerlighet som i djup tillhör den nya skolan med Geijer i spetsen.

Friherrinnan v. Schwerins brefstil känner nutiden, så vidt jag vet, endast genom den 1882 utgifna samlingen af bref till Tegnér; Fredrika Bremers genom hennes bref till Brinkman 1830—43 samt till en väninna sista året af hennes lefnad, meddelade i Tidskrift för Hemmet,* hvarjämte den af hennes syster utgifna biografien åtföljes af flera utdrag ur hennes brevväxling.

De arbeten Fredrika Bremer utgifvit i brefform hafva för min lilla öfversikt endast den betydelse, som formen gifver dem. Hennes resebref äro skrifna eller omskrifna med tanke att publiceras och falla således utanför ramen af min framställning. Brefstilen i »Grannarna», ypperlig i sitt slag och för tiden betecknande, är dock diktad. För mitt lilla försök att utleta Fredrika Bremers egen personliga karakter såsom brefskrifverska hafva de ingen betydelse och må alltså här lämnas åsido.

* Se årg. 9 och 27.

Jag är däremot i besittning af källor till studium af Fredrika Bremers brefkonst, hvilka ännu icke varit för någon annan tillgängliga. Till mig har nämligen blifvit såsom ett dyrbart lån anförtrodd hela Fredrika Bremers mer än trettioåriga brefväxling med sin lärare och vän, rektorn, sedermera kyrkoherden Böklin. Ett uttömmande studium af denna ytterst innehållsrika brefsamling kan här ej komma ifråga; jag har blott sökt uppleta några af grunddragen i den karakter, som tillkommer Fredrika Bremer som brefskrifverska och belysa dem med utdrag af den nämnda brefsamlingen.

Jag behöfver icke här upprepa hva som blifvit offentliggjordt af Fredrika Bremers historia; det kan icke vara okänt för någon svensk, som älskar sitt folk och de mäktiga andar, som fört det framåt. Jag vill blott erinra, hurusom Fredrika Bremer efter en olycklig barn-dom förnötte sin ungdom i tvifvel och förtviflan under fåfängt sökande efter ljus och klarhet öfver förhållandet mellan Gud, människorna och naturen så väl som öfver sin egen lifsuppgift; hur hon slutligen kämpade sig fram, ej till klarhet, men till undergifvenhet, återvann en viss inre jämvikt, började skriva och slutligen framträdde såsom författarinna. Inom kort gåfvo henne de första »Teckningarne ur hvardagslifvet» i synnerhet början af »Familjen H.», namn och ryktbarhet i Stockholmsvärlden. Betecknande är å ena sidan formen af denna hyllning sådan den visar sig i Brinkmans första bref, samt å den andra Fredrikas sätt att upptaga hyllningen, hvilket framgår af ett bref till den i Kristianstad bosatta system samt af hennes svar till Brinkman.* Brinkman skrifer den 6 dec. 1830:

Ej utan fruktan att, såsom en *objuden gäst*, finnas något oblyg och tilltagsen, griper jag i detta ögonblick till pennan för att uppvakta en älskvärd och förtjusande sångmö, som visserligen ej kan nedlåta sig till en personlig bekantskap med *alla* dem, som hennes snille ingifvit vördnad och beundran.

Också har min önskan hittills ej gått längre, än att den obekante måtte af en bekant vän införas hos den berömda okända, och min ädle Franzén har lofvat mig denna vänskapstjänst »så snart omständigheterna torde sådant medgifva». Men i snillet och hjärtats viktigaste angelägenheter kan man sällan lita på någon annan än sig själf, och således täcktes ni förlåta min ömma, kanske alltför otåliga längtan att personligen få uttrycka min tacksamhet för de skönaste och heligaste njutningar den fosterländska vitterheten på lång tid förskaffat mig.

Se: Fredrika Bremer. Sjelfbiografiska aneckningar, bref och efterlämnade skrifter, utg. af Ch. B—r. D I. s. 156—159.

»Unglaublich! Wie! ein solches Mädchen hatte mein Land und ich, und ich erfah' es heute zum ersten Mal?»

Så utropade Don Carlos och fann sig dock bedragen! Jag åter vet ganska bestämdt, på hvem jag tror. En kvinnolistic behaglärd skönhet som Eboli, kan väl under några ögonblicks samtal spela en främmande person; men en skaldinna, sådan som dessa »Teckningars» är *hon* och ingen annan; hon är i snillets lek och allvar likasom i alla livets förhållanden, öfverallt sann, oskyldig och trogen sina inre ingifvelser.

Se där, min ädla välgörarinna! min uppriktiga trosbekännelse. Jag är stolt däröfver, att vår vitterhet äger en sådan författarinna! men det är förödmjukande för våra konstdomare, att er första del sedan två år har kunnat lefva så i tysthet ibland dem, utan att någon har anat den blygsamma främlingens höga börd och medbragta rikedom. Men också har ni så hållit er inom hvardagslivet, och där synas dessa herrar ej uppsöka diktens rike, utan förmodligen på storlefnadens stenlagda borggårdar. Jag smickrar mig med att känna det bästa af alla länders vitterhet, och jag trotsar dem alla, att i det af er valda slaget hafva frambragt skönare och sannare taflor, ej blott af verkligheten, utan äfven af den urbildliga värld, som lefver och andas inom oss. — Hos oss har, mig veterligen, ännu ingen, hvarken man eller kvinna, med snillets genomträngande blick varmare uppfattat lefvande händelser, eller med mera konstfärdighet färgskiftat deras gestalter, äfven i de husligaste småbilder. Och allt detta med en så äkta, omisskänlig *kvinlighet*. Af några »fåvitska jungfrur» har jag väl hört: »Hon måste säkert haft hjälp af någon *karl*, någon *lärd*». Förlåt dem: the veta ej hvad the säga. Med glädje hörde jag däremot de mest träffande omdömen öfver ert verk, af en ädel och snillrik grefvinna, ej ovärdig att räknas bland edra själsförvanter. Hon visade mig flere anstrukna ställen med de orden: »Se där, min vän: hvad ingen af er *andra* hade hittat på; tacken Gud om ni riktigt *känna* den egendomliga förträffligheten af sådana, det kvinliga snillets heligaste uppenbarelser».

Dock, jag ville ju ej gifva en förbättrad upplaga af Heimdals* dopsedel. Jag ville blott uttrycka min längtan och påminna Franzén om sitt löfte, att om ni någon gång skulle komma till Stockholm, begära lof att få föreställa sin vän hos vår gemensamma förtjusarinna. Detta bref lämnar jag nu till honom. Må han bättre än jag tala till min förmån. Var nådig och barmhärtig och säg icke: nej!

Obekant hälsning, djup vördnad och uppriktigaste tillgifvenhet.

v. B.

Fredrika Bremer tillägger, när hon skickar systemen en afskrift af detta bref:

* En af J. E. Rydqvist utgifven veckotidning som recenserat »Teckningarne».

— — — — Hvilket ofantligt grannt bref. — Och det skall jag nu skriftligen besvara. Huru? — det vet jag ej ännu; men det skall du få höra nästa gång. — — — Hedda* vill nödvändigt skriva af Brinkmans bref, på det att, säger hon, du må få det färskt. Färskt! må vara, men sockradt och kryddadt öfver all höfva.

Brinkman hade jämte ett bref tillsändt henne sina »Tankebilder». Två dagar senare besvarade Fredrika brefvet, uttalar sin glädje att genom hans skrifter hafva lärt känna icke blott den lärde och snillrike mannen, utan ock den ädla, varmbjärtade människan. Hon förstår honom nu och håller af honom.

»Blif min vän!» slutar hon. »Lär mig er sköna, glada lifnadsvishet, lär mig huru man vid äldre år ännu kan äga en barnasjäls friskhet och värme. — — — Om jag får denna bön bifallen (blif min vän!) så räknar jag på att ej få så mycken grannlåt som hittills — den tynger mig — och sanningens dräkt är ju enkel och allvarlig. Var god emot mig! Var sann och därför — var sträng! Jag behöfver det!»

Det var 29-åringens svar till 60-åringen, den nya skolans till den gamla; kvinno-befrielsens unga apostel mottagande den åldrige, alltid ridderlige kvinno-tillbedjarens hyllning. Vi kunde icke finna bättre exponenter af hvad jag kallat brefkonstens gamla och nya skola.

Fredrika Bremer innehade redan nu höjdpunkten af den bildning, som var åtkomlig för den tidens svenska kvinnor, men hon kände väl, att den icke var henne nog. Hon *hade* språkrutin, lefnadsvett och talanger, hon *sökte* insikt, vetande och vägledning för sin tanke, hon sökte framför allt ljus öfver sin själs viktigaste frågor, hvilka väl kunde för ögonblick skjutast åt sidan, men aldrig tystas. Och hon fick hvad hon sökte, då hon 1831—33 vistades hos systemen i Kristianstad och där kom i beröring med då varande skolläraren, magister Böklin. Han blef henne den vägledande, stränge, men hängifne vän hon behöfde, och det är brevväxlingen med honom, som innefattar hennes egentliga historia.

Men det är nu icke den ädla kvinnans historia, utan blott en flyktig inblick i hennes brefkonst, som jag här ville framställa. Den största svårigheten härvid är stoffets omfång och rikhaltighet. Då man *kunde* ösa med fulla händer af tankens guld och den öfverströmmande godhetens källsprång, så faller det sig svårt att utminutera detta ädla stoff i små portioner eller för att lämna bilden — det

* En af Fredrika Bremers systrar.

blir svårt att af en trägen, under 33 år oafbrutet fortsatt brefväxling, välja hvad som kan passa att meddela under en enda kort timme.

— — — — —

— — — — —

* * *

Esseldes afsikt att i ett föredrag meddela några utdrag ur den Böklinska brefsamlingen blef till följd af mellankommande hinder aldrig utförd. (Det hade enligt manuskriptet varit hennes afsikt att sammanställa densamma i tre hufvudpunkter: 1) Meddelanden från brefskrifvarinnans studier och inre lif; 2) Karaktersporträtter och teckningar af hennes yttre lif; 3) Uttalanden i kvinnofrågan.) I stället insmälte hon i den lilla skriften, »*Till Fredrika Bremers minne 25 år efter hennes död*», något af det »ädla stoff» som lagts i hennes händer. Brefutdragen däri voro dock mera ett påpekande af hvad som skulle blifva den egentliga kärnan i den djupgående lefnadsteckning öfver Fredrika Bremer, som upptog Esseldes sista år.

Till denna lefnadsteckning, hvars tredje häfte i dagarne utkommit, få vi också hänvisa den, som vill lära känna hvad Fredrika Bremer kunde vara som brefskrifverska. Läsaren skall i de där meddelade brefven med Esselde finna »tankens guld och den öfverströmmande godhetens källsprång».

Eleonora Duse.

Den stora skådespelerska, som nyss gästade vår hufvudstad skulle skapa en fullständig revolution inom skådespelarekonsten, om det, som gör henne till den hon är, kunde öfverflyttas på andra. Men hennes konst har ej så fasta yttre former som Rafaels eller Mozarts, en ny stil eller skola blir ej så påtaglig i den sceniska framställningskonsten som i måleri och musik. Åtminstone har hon själf ganska säkert aldrig bekymrat sig om någon skola, hvarken om att själf utbilda sig i någon anuans eller att lämna efter sig någon: ty

kärnan i hennes konst (och den kärnan »mättar» hela frukten) är hennes eget personliga temperament, hennes medfödda genialiska förmåga af sann och nobel människoframställning och en sådan läres icke. Ett och annat smådrag kan attrapperas, hennes härliga, skiftande väsen kan måhända hos någon själlös efterbilderska gå igen som manér, men det skall då knappast kunna kännas igen. Och hvarje intelligent skådespelerska, som tillfullo förstår det stora i Duses konst, skall utan tvifvel inse detta och afhålla sig från ett efterbildande studium, som en annan gång med en annan förebild, kan lämna godt resultat. Sarah Bernhardt är vår tids stora skådespelerska, som har bildat skola; hos henne finnas vid sidan af den rika begåfningen så mycket yttre »choser», modulationer i den härliga stämman, raffinement i poser och toaletter samt en mängd något löst tillfogade tekniska detaljer, som med en viss fördel kunna efterbildas.

Duse har ock tekniska detaljer, karakteristiska toaletter och talande ställningar, men de äro oupplösligt förenade med hennes egen personliga konst, de hafva sprungit fram därur, ur hennes intuitivt skapande begåfning, ej klistrats på utifrån af någon verklighetskopiering. Vi hafva hört förtäljas, huru Sarah Bernhardt vandrat omkring på sjukhus för att studera sjukdomssymptom och dödsryckningar, och hennes konst motsäger ej detta; ett sådant rykte har ingen velat berätta om Duse, ingen, som sett henne, skulle sätta tro därtill. Hon hopar ej dylika detaljer, som tala tydligt om lidande och död, hon bara lider och dör helt enkelt, lider med hela sin känsliga själ och dör med bristande blick. Det som ställer Eleonora Duse ensam inom den konst hon utöfvar och som i någon mån berättigar en jämförelse med konststartens öfriga »största», — något som annars alltid är förhatligt — det är just detta drag af natur, af inifrån verkande själslif, som utmärker icke blott det konstnärliga resultatet utan äfven — så har åtminstone jag fattat det — hennes konstns tillblifvelshistoria. Hon gifver sig själf, sin egen ande — därför kan och bör man studera hennes konst för att beundra den, värmas och förbättras af den, men endast ett annat geni kan direkt lära något af henne, och då endast plikten att lyssna till stämman i sitt *eget* inre. En pyrotekniker kan lära sig mycket af en illumination, ett fyrverkeri eller en mönster-teaters belysningseffekter, men en soluppgång lär honom endast, att det är omöjligt för yrkesteknikern att upptaga kampen med de »enklaste» fenomenen i naturen.

Ordet »geni» missbrukas af många, många hafva en allt för långt drifven obenägenhet att använda det, men har jag rätt i min

uppfattning af Duses konst, torde ingen vilja neka, att det är detta, som bör kallas geni. Den konstnär, som skapar så ur sitt eget inre ursprungliga och fullödiga konstverk med sanningen som syfte, är ett snille. Och det som härvid utmärker det sceniska geniet, det är, att fast den egna personligheten alltid är innehållet och den egna yttre människan alltid är framställningsmedlet, blifva de olika konstverken så skiftande olika, så skarpt individualiserade efter den form som författaren och konstnärens egen uppfattning af rollen gifva. Man ser hennes rika, ädla själ lysa igenom Margerite Gautiers kärlek och tärande sorg, Santuzzas obehärskade förtviflan och lidelsefulla hämnd, Cesarines kalla uselhet, Mirandolinas gladlynta, kvicka, öfverlägsna koketteri och Magdas käcka självständighet, som råkar i konflikt med kärleken till syster och barn, så som dagern lyser igenom olikfärgade glasskifvor, alltid nya färg effekter, men alltid samma strålande, värmande solljus. Man känner alltid igen Eleonora Duses fina, nervösa, känsliga temperament, men man ser konstnärinnan för hvarje gång förvandla sig till rollens människa, den annars beständiga slitningen mellan författarens afsikt och skådespelarens framställning är här bragt i fullkomlig harmoni, mången gång måhända sedan författaren, som tillhört en annan tid och nation än Duse, fått maka åt sig, men resultatet är sanningens och skönhetsens harmoni. Ty Duse har vågat tro och visar, att af den fullkomligast sanna människoframställning blir ett skönhetsintryck följden, om man ej blott fotograferar den yttre verkligheten utan gifver lifsutveckling och sjäslif, hvad dem tillkommer. Och så begifver det sig, att hon i den yttre formen upptager allt, hvad den djärfvaste »realist» kan önska sig, och fyller denna form med ett ideelt innehåll, som hänför den fullödiggaste idealist, och så vinner hon allas beundran. Ty realism är sanning och idealism är sanning, men sanningen står öfver dem båda.

Att ingå på de olika roller, som Eleonora Duse gaf under sitt gästspel i Stockholm förbjuder utrymmet; jag vill därföre här endast tillåta mig några strödda iakttagelser angående hennes spelsätt och teknik.

Hennes teknik är fullkomlig. Det finnes icke i hennes spel en matt punkt, en effekt som slår öfver, en afsikt som icke lyckas. Hvad jag förut sagt, att det icke tynges af studerade detaljer, innebär ingalunda, att jag skulle tro, att hon har äfven denna teknik till skänks. Det är naturligtvis ett stort konstnärligt arbete, som ligger bakom, innan man får ett dylikt herravälde öfver en i sig själf ej stark och ej välljudsrik stämman, öfver en svag, bräcklig och kantig kropp och

öfver ett ansikte hvars skiftande uttryck för hvarje rörelse i själens djup, för hvarje tanke, som skjuter igenom hjärnan, ställer allt, hvad man annars plägar kalla för mimik, i en nästan löjlig dager. — Men detta studium har gått inifrån, Eleonora Duse har därvid haft endast sina egna intentioner till norm och läromästare, och dessa hafva aldrig begärt några tekniska »*tours de force*», som verka fristående. Alla medel förblifva medel, och huru stor konst som än må ligga bakom, är det alltid med små medel, som hon vinner sina stora mål, Detta gifver det genomgående draget af enkelhet åt hennes konst; vi hafva aldrig här hos någon af samtidens yppersta sceniska storheter sett en sådan frihet från allt braskande, allt effektsökeri, såväl i sättet att spela som i uppträdandet i öfrigt. Det är sannt, att Duse är den första, som hunnit hit till ultiua Thule, medan hon ännu står på sin höjdpunkt, och efter några års ständigt tournerande skall måhända hon också vara en *virtuos* med många små knep och behof att framträda på ensemblens bekostnad. Den prägel af *lif* och *själ*, som nu ligger öfver allt hennes görande och ej mindre öfver hennes låtande skall kanske försvinna och någon ny Sardou skall till äfventyrs skrifva ihop någon för henne särskildt lämpad bravurroll, som hon skall släpa ut öfver jordklotet. Men ännu spåras af allt detta hos Eleonora Duse intet. Ännu gifver hon sig helt åt sin uppgift och ser *sin* uppgift i den dramatiska konstens högsta: att låta människorna se, huru människor lefva, älska och glädjas, sträfva, lida och dö, och hon är så genomträngd af respekt för denna uppgift att hon låter allt annat fara.

* * *

Eleonora Duses repertoar är ej stor, om den jämföres med andra skådespelerskors. Men sedan man sett, huru hon omsätter sin egen själ i sina roller, sedan man sett, huru intensivt hon lefver deras lif och lider deras kval, häpnar man öfver hennes begåfnings vidunderliga bärvidd, då de dock uppgå till ett par tiotal. Hennes konst lefver på nervspänning och på känslolifvets ömtåligaste, djupaste omstörtningar, d. v. s. hon är fullkomligt modern och sådan är ju ock den repertoar hon spelar, med undantag af Cleopatra och Mirandolina.

Hon kan som ingen före henne komma oss att förstå de sjukliga och af födseln olyckliga eller förfelade existenser, som först i döden finna ro och ett försonande ljus. Men dem gifver hon en så lefvande tolkning, att hon låter produkterna af en dramatik af ganska

ovisst värde synas som äkta snilleverk. Hon griper i rollens innersta väsen en kärna af sanning och låter oss se denna kärna i så skarpt ljus, att det falska larmoyanta patos och de snedvridna förhållanden, som omgifva den, komma i skymundan och endast det *rent mänskliga* kommer till sin fulla rätt.

»Mycket det underbart gifves,
Mest dock är underbar människan själf»,
sjunger kören i »Antigone».

E. G.

Nornan.

Ella hade begifvit sig ut på bondlandet med den vackra föresatsen att leta ut gamla sägner och föreställningar, fiska upp pärlor, som lågo och blänkte någonstädes i det fördolda, rycka undan dyrbara spillror, som höllo på att gå förlorade — korteligen för att studera folkklivet.

Hazelius hade inspirerat henne med sina stugor och folkdanser och historiegubbar. Hon hade gått och ströfvat på Skansen, tills hon fick en brinnande längtan efter den friska urbilden till allt detta idylliska behag.

Och jag, som i mångt och mycket delade hennes illusioner, beslöt att följa med på upptäcktsresan.

Vi hyrde oss in i en bondgård, tyvärr allt för nära stråkvägarne.

Trakten var romantiskt vacker med sina höjder och dälдер, bevuxna med tall- och löfskog, sina blomstrande ängar och rika sädesfält, sin blå Mälarvik med lång, bugande vass och utsikt bortåt segelleden.

Och näjden hade desslikes sina minnesmärken. Där fanns en kärraktig äng, hvilken fordom varit böljande sjö. Traditionen visste berätta, att ett väldigt sjöslag där utkämpats och att de fallna hjältarne graflagts i den stora ättehögen, som reste sig uppe i talldungen.

Nå — där fanns verkligen något för fantasien att syssla med, men var man ej hågad för högre vyer, kunde det vara roligt nog, att från kämpagrafvens topp sända en vid blick ut öfver trakten.

Så där i perspektiv sedt, tog sig det hela ganska måleriskt ut, men i själfva verket voro de omgifvande bondgårdarna, alla samt och synnerligen illa byggda och vanvårdade.

Det var bara rödfärgen, som lyste upp dem litet, och någon anläggning, som kunde få namn af trädgård, stod ej att upptäcka. Nog funnos där hallon- och krusbärsbuskar, men de förlorade sig oftast i ett vildt snår, och vid åsynen af de gamla, knotiga sötaplarne kände man sig nästan rörd till medlidande. Förutom den allhärskande potatisen planterade man förstås bondbönor, morötter och kål, men allt hade ett visst sammanhang och växte snart sagdt i en röra.

Ja, byns yttre företedde sannerligen ingen tafla af öfvercivilisation, men trängde blicken inomhus, märkte man litet hvarstans ett ängsligt bemödande att härma öfverklassen.

I det bästa rummet täcktes vanligen borden af bjärtfärgade manilladukar och öfver soffryggen bredde ett hemgjordt öfverkast sitt grofstjärniga nät. Väggarne pryddes af skarpa färgtryck, troligen följande som lockbete med någon godtköpstidskrift, och på den blankbetsade byrån stod åtskilligt krims-krams uppradadt såsom: försilfrade vaser med pappersblommor, fjädrar och strån å la makart, hvilande porslinshundar och familjeporträtter, inramade i plysch.

Allt smaklöst, själlöst . . .

Ingenstädes fanns rum för det där gamla bohaget, som min vän Ella så högt älskar. Hvar fanns farmors ärevördiga kista med biblisk inskrift och mattröda tulpanslingor på locket? Hvar funnos de där borden med målade nerfällda skifvor, de där stolarne med utkrusade ryggstöd, de där skåpen, lysande i glad färgprakt? Och de treffliga väfstolarne, garnvindorna med sina kvarnliska vingar och spinnrockarna, de gamla hederliga snurrorna, ja, hvar funnos de?

På vindarna kanske!

Jag såg ingen annan vind än den som hörde till den gården, där vi slagit oss till ro, och där fanns synbarligen inte en spillra af det förgångna.

Men fastän vi uppgåfvo hoppet att fiska pärlor, följde vi dock gärna med gamle Janne, då han vittjade ryssjorna eller lade ut gädddraget. Och en gång, då han ej var som värst sysselsatt med krok och garn, hände det att vi togo oss det orädet före att fråga efter sägner och historier.

Ack, han var icke det ringaste vidskeplig och sjörå och skogsfru kände han nätt och jämnt till namnet. »Sådana där dumheter trodde de på förr i världen», förklarade han med djupt förakt, »nu är man slu-

gare än så». Men då Ella icke för ty bad honom erinra sig någon gammal »passascha» från sin barndomstid, blef han formligen stucken och sade: »tror hon inte att jag har haft annat att tänka på i min dar än sådant där strunt».

Så vände vi oss till barnen, barnen, som äro trogna aftryck af de äldre och bara pladdra efter.

Vid stranden af den blå sjön lockade vi dem till oss och sporde om de voro rädda för näcken.

»Näcken?» — de stodo som lefvande frågetecken, och så tog Ella sitt förnuft till fånga och begynte berätta långa fantastiska sagor om sjöfolkets värld. Det blef prakt och starka färger: guldblänkande salar, blodröda lundar, luftiga elfdanser och eldsprutande vidunder. Det blef känslor och äfventyr: yngligar och flickor, som kommo i glänsande olycka för trollets skull, men fördes tillrätta af minnen och klockeklang.

De små blefvo intresserade. De fingo smak för anrättningen och bådo ideligen om mera.

Nog var det komiskt! Ella kom till bondlandet för att fiska upp pärlorna, rädda spillrorna. Jo vackert, det blef hon, som fick utbreda den döende folkföreställningen, hon som ledde in fantasien på gamla igentrampade stigar . . . ja, så kan det gå.

* * *

För resten måtte vi förträffligt denna korta, soliga sommar-månad. Ella hade dragit med sig en stor packe böcker — mest fornnordiska sagor och mytologiska afhandlingar, författade af Gud vet hvilka lärdomsljus, men jag tror att hennes förnämsta studier bestodo i att ligga i gräset och kika på seglande moln och prasslande löf. »Här kan man inte arbeta, bara sjunka i dvala», brukade hon säga. Men en vacker dag kommo dock de orden på skam. Hon förnam verkliga någonting väckande.

Vi hade klättrat upp på ätthögen. Jag hade ett broderi i knäet och Ella satt, mot vanan, upprätt läsande i Eddan. Jag vet ej, om det var de storslagna bilderna ur fornlivet, som så eldade henne, men plötsligt slog hon igen boken med en smäll och utbrast:

»Hvilken skada att de där flydda tiderna äro så helt utplånade ur folkmedvetandet, att formerna äro så omstöpta att de ej förmå gömma en enda droppe af det gamla, kraftiga mjödet . . . Jag skulle kunna gråta, om det ej vore så — löjligt!»

»Gråt du, om du har lust», svarade jag leende, »men kanske vore det klokare om du vinkade upp »torpar-Lena» och finge dig en

styrkedryck. Är det ej kraftigt mjöd, så är det åtminstone rent vatten.»

Strax nedanför kullen låg nämligen en källa, där hela byn hemtade vatten.

Jag fick just syn på en ung, blek torparhustru, som särskildt intresserade oss, dels därför att hon haft en slags kärlekshistoria och dels därför, att hon hade en viss landtlig enfald utbredd öfver hela sitt väsen.

Hon var dotter till en förmögen hemmansägare och hade, tvärt emot föräldrarnes vilja, gift sig med gårdsdrängen. Men den eftersträfvade maken var ingalunda någon skatt att få, långt därifrån; supig och oregerlig, gjorde han henne lifvet ganska surt.

Jag vet ej om man bredde för starkt på med skuggfärgerna, men den skildring vår värdinna — fru Magnusson kallad — gaf angående deras äktenskapliga lif, var verkliggen härresande.

»Men hon beklagar sig just inte», erkände man med en skymt af aktning, »och däri gör hon rätt. När man har fått, som man velat, bör man tiga och skämmas.»

Som om någon skulle vilja ha ett sådant elände! . . . Stackars torpar-Lena, inte visste du mer än andra hvad som stod skrifvet i stjärnorna.

Jag vet ej hvad det var för ett ryck, som just då tog åt mig, men jag fick en sådan lust att språka med Lena. Det var en smal sak att locka upp henne. Det behöfdes inte mera än vinka och ropa: »Lena, var snäll och ge oss ett glas friskt vatten, vi äro så lata.»

Hon smålog och gjorde en jakande rörelse med sitt lilla bara hufvud. Torpar-Lena hade ett vinnande utseende, var smärt, hvit, ljushårig. De stora, mörkblå ögonen fick man sällan se i all deras glans, ty hon höll dem nästan alltid nedslagna, men uppfångade man en blick, kom man ovillkorligen att tänka på ett skrämtdt djur.

Emellertid gick hon in i bondgården efter glas och karaffin och kom snart uppstretandes med läskedrycken. När vi druckit oss otörstiga, bad jag henne slå sig ner och prata bort en stund, och som det ännu var långt till middag, gaf hon sig god ro. Lillan satt ju dessutom där nedanför, strax under hennes ögon, och lekte med grannbarnen.

Vi talade hit och dit och hur det sen gick till, så lyckades vi framlocka den dolda gnistan.

»Fröknarna ha nog hört att det ej är riktigt som det bör vara hemma hos oss», sade hon öppenjärtligt, »brännvinet har förstört honom som mången annan. Herre Gud, att sådant ska få finnas!»

»Men när han är nykter, brukar han ju också vara . . . ganska svår», yttrade jag tveksamt.

»Svår», upprepade hon förtrytsamt, »inte är han svår. Han är den bästa människa i världen, när han är nykter, han skulle aldrig rört sin hand till att slå hvarken mig eller lillan om ej fyllan fått makt med honom. Sitt häftiga humör har han ju alltid förstås, men när man lirkar vackert med honom, är han inte stort värre han, än andra karlar. Jag bör för resten ingenting säga, ty jag har ju fått det som jag har velat.»

Där gingo fru Magnussons ord igen, uttalade i resignerad ton.

Men min vän Ella sade liksom litet ursäktande: »han ser bra ut, Lenas man, ingen af de andra karlarne här har ett sådant utseende. Han är så ståtlig och mörkklagd.»

»Ja, jag har nog fått höra talas om att han hörde till 'Rosare',* svarade hon med ett svagt löje, »men det är då bara förtal. Far hans var smed någonstans i Upsalatrakten och han har en farbror, som är rättare på en stor herregård. Tänk, han smakar aldrig starkt och är gift med en slaktarenka. Så inte är Kalle af dåligt folkslag, det är då säkert.»

»Men Lena tyckte väl ändå att han såg bra ut», envisades Ella, som alltid grep efter poesiens fattiga glittertråd.

»Bra, åh» — hon såg förläget åt sidan — »jag vet inte det, det tänkte jag nog inte på. Ja, jag tänkte väl ej på någonting om jag ska tala sanning. Där fattades minsann inga förmaningar. Far kältade i hvar vrå och mor grät en vers öfver mig hvar endaste dag. 'Jag såg dig hellre på bår än sammanlänkad med det kräket', sade hon ibland, och jag tror då aldrig att jag fått ta honom, om jag ej varit så veksint.

»Morbror min blef stollig, därför att han hade förlorat på borgen, och de voro väl rädda att det skulle gå samma vägen med mig. Och det är då säkert, att när Kalle första lysningsdagen kom full till högtidsbordet, kändes det som hade man rört omkring i hufvudet på mig med en visp. Fast presten redan hade sagt det, var jag ändå rädd för att far skulle ställa till spektakel och göra slut på alltihop.» . . .

»Hvad säger ni», frågade jag häpet, »drack han redan då?»

»Ja, det har han väl gjort så långt jag kan minnas», sade hon med trött tonfall, »fast det har blifvit allt värre och värre. Och ändå var det intet tvångsmål, visst ej, lillan föddes inte förr'n vi

* Tattarsläkt, vidt känd kring landsbygden.

hade varit gifta året öfver. Och det var just det som förtröt de mina. 'Hade det varit för att liksom kasta ett litet flor öfver skammen', mente de, 'så hade man väl fått förlika sig med giftermålet, men nu är det ju utan all reson, precis som att hoppa midt i sjön.»

»Men hur i all världen», utbrast jag, stirrande på henne som på ett underdjur, »hur i all världen kunde ni våga!»

»Våga, kärleken vågar allt», inföll Ella käckt.

Hon satt med de stora, blåa barnaögonen blickande i rymden. Jag vet ej om hon försökte klargöra en tanke, en föreställning, men när hon åter begynte tala, fick blicken detta skygga, jäktade uttryck, som verkade nästan plågsamt.

»Visst hade jag kärlek till honom, det vill jag inte förneka», sade hon lågt, »men *det* betydde, nog inte stort. Det var väl så att jag skulle till det här eländet. Det var så förelagdt.»

Ella stödde sitt lilla, krusiga hufvud mot handen och betraktade henne med lifigaste intresse. »Nornan», mumlade hon för sig själf, »nornan».

»Se, det var så», fortfor Lena, som synbarligen kände en slags lättnad af att riktigt få tala ut, »det var så att gamla farmor bodde hos oss och hade sin lilla undantagskammare på ett hörn. Hon var alltid så dann med mig och när de andra grälade och tråkade, gick jag in till henne och fick tröst. Hon, som var förståndig på allt, inpräntade då hos mig, att man aldrig ska strida mot ödet. Om det så ska gå genom glädje eller sorg eller eld eller vatten, öfver grafvar eller öfver rosor, människan måste gå till sitt öde. Och det sa hon, den gamla, beskedliga stackarn, inte bara till mig utan till far med. Men han snoppade af henne förstås och svarade som så, att när han köpte en häst, synade han alltid honom i munnen . . .

»Jag för min del tror att farmor hade rätt. Hvad som är oss förelagdt, det måste vi gå igenom. För resten står det ju i Guds klara ord: »I din bok voro alla mina lefnadsdagar upptecknade innan ännu en af dem var kommen.»

Hon teg en stund och ryckte tanklöst upp en lång, ljusröd åker-vinda, hvars blomster hastigt smulades för vinden. »Fröknarna få inte tycka illa vara», återtog hon så med en liten min af själfkänsla, »jag har måhända pratat för fritt, men när man har ett godt samvete, behöfver man ju inte alltid gå och tiga».

Härmed sade hon farväl och gick sina färde. Vi hörde henne ropa till sig barnet och sedan småtrallande vandra i väg hemåt.

Då tog min vän Ella eddan i sitt sköt, bläddrade en stund och läste sedan upp följande strofer:

»Vid sitt lif hon intet
Låda visste
Och vid sina öden
Intet brott,
Som en fläck vore
Eller vara tycktes;
Stränga Nornor
Styrt det så.»

»Nej, den folkföreställningen är ännu ej död», sade Ella tankfullt; »nornan hjälper ännu människan att draga månet tungt lass. Hon har öfverlevvat både trollen och näcken och tomtegubben.»

Anna Knutson.

Litteratur.

Teckningar ur Svenska adelns familjelif i gamla tider af *Ellen Fries*. Stockholm, P. A. Nordstedt & Söners förlag.

Det är med glädje man välkomnar ett nytt arbete med skildringar från forna tider af författarinnan till »Märkvärdiga svenska kvinnor», och det nya arbetet uppfyller alla förhoppningar, som vänner till fröken Fries' författareskap kunnat ställa på detsamma. »Teckningar ur svenska adelns familjelif» äro rika på kulturhistoriska detaljer, de låta oss blicka in i åtskilliga svenska hem under 1500-, 1600- och 1700-talet och lära känna några af tidens personligheter i deras hvardagslif, i deras förhållande till deras närmaste, så som de själfva skildrat sig i bref eller dagboksanteckningar.

Materialet till detta arbete är till största delen hemtadt från hittills otryckta källor, mestadels brefsamlingar, och förf. har nedlagt mycket arbete på att medels jämförelse med samtida handlingar fullständiga och beriktiga sina uppgifter.

Såsom helt naturligt är, då det är taflor ur familjelifvet, som upprullas, spela kvinnorna en stor roll i dessa teckningar. I den första uppsatsen »Grefvinnorna Ebba», hvilken grundar sig på bref-

samlingar inom Leijonhufvudska släkten, skildras ett par kraftfulla damer från 1500- och 1600-talet. Först Ebba Lilliehöök, dotter till Måns Bryntesson Lilliehöök, som fikat efter Gustaf I:s krona och därför fick plikta med sitt lif. Dottern blef gift med kung Göstas sväger Sten Eriksson Leijonhufvud, hvilken endast genom en slump undgick döden vid Sturemorden i Upsala 1567, men följande år på Stortorget i Stockholm blef nedstucken af en af konung Eriks drabanter under hertigarnes uppror. Fru Ebba, eller gref Ebba, som hon gärna kallade sig, sedan hon efter mannens död af Johan III upphöjts i greffligt stånd och fått Raseborgs grefskap i Finland för sig och sina söner, var en amper dam. Sedan hon vid 39 års ålder blifvit enka, förvaltade hon själf med kraftig hand sina ägdomar och lade i dagen stor affärsskicklighet. Hon tog verksam del i striderna mellan Gustaf Vasas söner och skröt gärna med, att hon skaffat sin makes systerson (Johan III) kronan. Hon låg i beständiga tvister och processer med sina söner rörande arvet efter deras far, i egotvister med grannar och underhafvande. Till sönerna skref hon långa bref, i hvilka hvarken fattas skarpa ord och förebråelser eller moderliga förmaningar, och till regering och råd sände hon långa skrivelser för att få rätt i sina många processer.

Den andra grefvinnan Ebba är Ebba Lilliehööks sondotter Ebba Leijonhufvud, första gången gift med den sista Sturen, andra gången med Klas Karlsson Horn, äfven hon en myndig och amper fru och en dugande husfru och affärskvinna, som förde ett strängt regemente på sina många gods och gårdar. Skildringen af fru Ebbas långa enkestånd, då hon lefde omgifven af flere unga kvinliga släktingar, innehåller en mängd ovärderliga detaljer från lifvet i hälg och söcken på de stora adelsgodsen. Bland de familjefester, som firades, fästes obestridligen största vikten vid begrafningarna, och »de saliga liken» fingo ofta stå obegravnade ofvan jord under månader, ja år, då en eller annan omständighet, såsom någon nära anhörigs bortovaro i krigen, gjorde att begrafningsfesterna icke förr kunde firas med tillbörlig ståt. Ganska betecknande är, att fru Ebbas måg, Johan Oxenstierna, hann fullständigt trösta sig öfver sin första gemåls död, och redan började tänka på nytt äktenskap, innan den första hustrun hunnit blifva begrafven.

Den omfattningsrikaste uppsatsen i fröken Fries bok är »Ur Braheättens familjekrönika på 1600-talet», och hufvudsakliga källan till densamma är den brefväxling mellan Brahefamiljens medlemmar, som bevaras å Skokloster. Förf. förklarar visserligen, att breffvens

värde icke svarar mot breffvens antal. »Innehållslösheten» — skrifer förf. — »i 1600-talets bref äro ofta påfallande. De enklaste tankar iklädas en rustning af ord så tung, att de ofta alldeles gå förlorade i densamma». Men detta oaktadt har förf. lyckats på grund af denna brevväxling, kompletterad genom uppgifter från andra håll, gifva oss en intressant inblick i Brahesläktens lefnadsöden och i tidehvarfvets seder och åskådningssätt. I afseende på det sist nämnda kan det kanske vara af särskildt intresse för Dagnys läsare att höra citeras följande utdrag rörande flickors uppfostran ur »Gamble Grefve Per Brahes *Œconomia* eller Huusholdz-Book för Ungt Adelsfolek» (skrifven 1581).

»Hvad som då kvinnokön tillkommer, hålles sedan det till alla handa konstiga och vackra gärningar att lära och kunna. Så ock under tiden att låta se, veta och lära koka, baka, brygga, spinna och väfva och andra nyttiga bohagsstycken, på det att, när framdels själfva skola sitta för bo (få hushåll) och få en hop ovetigt (okunnigt) folk att fås med, måga de själfva veta, lära och undervisa andra så till att beställt och görat, som det bör vara.

Och emedan jungfrulig prydnad icke allenast står uti dagligt smycke, rena och sköna kläder, som dem likväl väl stå och dem bör hafva, utan mycket mera uti snällhet, fromhet, tysta, blygsamma, tuktiga jungfruliga, skickeliga, stadiga och allvarsamma later, så måste dessa båda delarna, som är gudfruktigheten och kärleken, ödmjukhet mot föräldrarna med ljufligt och vänligt tal och umgänge med vänner, och fränder och andra följas åt.»

I dessa blad ur Braheättens krönika intages främsta platsen af Per Brahe d. y., Sveriges första grefve, under femtio år riksråd, i nära fyrtio år riksdrots, en tid svensk generalguvernör i Preussen, två gånger Finlands generalguvernör, riksförmyndare under två regenters minderårighet. Det är dock helt naturligt icke gref Pers offentliga verksamhet förf. skildrar utan hans mer privata lif såsom familjefader och husbonde, om detta ord kan användas på gref Pers ställning i hans grefskap, Visingsborg. Själf kallade han sig »regerande grefve» och talade i fråga om sitt grefskap om sin regering och sina undersåtar. Hans grefskap var också större än många, tyska furstendömen och inom dess områden anlade han staden Grenna. Det hade utom sin egen kyrka en lärd skola, som till sitt underhåll uppbar räntan af 48 hemman, skolans boksamling ägde 900 band, väggarne i biblioteksrummet pryddes af kartor, och byggnadens torn afslutades med en plattform, »för astronomiska observationer mycket bekväm». Grefven hade också sitt eget tryckeri, där hans egen boktryckare göt stilar, satte och tryckte på det papper grefven fick från sin egen »papperskvarn» vid Grenna.

Med grefve Per såsom medelpunkt skildrar förf. äfven hans syskons och andra nära fränders öden. Mest intresse erbjuder hans systems Margareta Brahes historia, som liknar en spännande roman och ger rikt stoff åt psykologiska funderingar. Margareta Brahe kom tidigt till Gustaf Adolfs gemål, Maria Eleonoras hof, var drottningen 1630 följaktig till Tyskland och hos henne i hennes sorgetid. Blef sedan gift med hofmarskalken och guvernören i Lifland frih. Bengt Oxenstierna — Resare-Bengt kallad. Efter ett 10-årigt, lyckligt äktenskap blef hon enka och var under sitt enkestånd drottning Kristinas hofmästarinna. Några år senare gifte hon om sig med Axel Oxenstiernas äldste son Johan Oxenstierna, ambassadör vid fredsunderhandlingarna i Osnabrück. Denne, som var åtta år yngre än Margareta, hade redan som yngling haft ett svärmiskt tycke för henne, hvilken emellertid gift sig med hans frände Bengt. Själf hade Johan varit gift med Ebba Leijonhufvuds dotter, Anna Sture. Men då denna, som helt ung aflidit, vänder sig snart gref Johan med sitt frieri till föremålet för sitt ungdomssvärmeri, och oakadt sin höge faders kloka råd och varningar, hemför han 1648 den 45-åriga och mycket sjukliga Margareta Brahe som sin maka. Äktenskapet var mycket lyckligt, men varade icke längre än 9 år, då det upplöstes genom gref Johans död. Nu var sålunda Margareta åter enka och därtill en mycket rik enka, som ärft stora ägodelar efter sina båda män. Det dröjde heller icke länge, förrän friare, utan att låta afskräcka sig af hennes 54 år, infunno sig. Den 66-årige grefve Ludvig Henrik af Nassau-Dillenburg fick visserligen korgen, hvilket han tog så illa upp, att han senare utgaf en smådeskrift öfver henne. Bättre lycka hade en annan hennes friare prins Fredrik af Hessen-Homburg, 30 år yngre än hon, prins Fredrik med silfverbenet kallad, allt sedan han i en skärmytsling utanför Köpenhamn under Karl X:s andra krig mot Danmark förlorat sitt ena ben. Med honom trädde hon i brudstol 1661.

* * *

Bokens kanske intressantaste uppsats är en »Diplomatfrus bref från Karl XI:s dagar». Brefskrifverskan är fru Katarina Wallenstedt gift med diplomaten sedermera hofkansleren Edvard Ehrensten, hvilken från sept. 1672 deltog i en ambassad, som afsändts för att medla fred mellan England och Holland. Fru Wallenstedts bref, som förvaras å Upsala bibliotek, omfatta en tid af tre år, och man

får genom dem reda på icke blott brefskrifverskan själf och hennes familj, utan ock på en mängd enskildheter i seder, lefnadssätt och åskådning samt smådrag, belysande tidens politiska förhållanden och ledande personligheter, då den unga frun, som är en för tiden ovanligt bildad dam och dessutom en skicklig brefskrifverska, meddelar sin man allt af intresse som händer, icke allenast inom hennes familj och vänkrets, utan äfven i staden och landet.

Bland annat får man genom fru Katarinas bref en inblick i det samtida postverkets hemligheter. Postverket förestods på den tiden af »rikspostmästaren» Johan Beyers enka, fru Margareta Weiler, som icke blott drog inkomsterna af verket utan också skötte det, om äfven på ett ganska patriarkaliskt sätt. Fru Wallenstedt uppvaktade denna »rikspostmästarinna» för att utverka, att mannens bref fortare komme henne till handa. Uppvaktningen upptogs synnerligen väl och hade tillbörlig verkan. Äfven för att utfå mannens lön i kansliet och påskynda utbetalningen af medlen anslagna till ambasadens underhåll, begagnade fru Katarina fruntimmersvägen.

Från sällskapslifvet inom högadeln, men ändå mer från sin egen krets, tjänstemannaadeln, har fru Katarina mycket att berätta, och många af tidens lyten såsom rangsjuka, fåfånga, afundsjuka få en bjärt belysning genom hennes bref.

Sommarmånaderna och jultiden tillbringar fru Katarina på makarnas ägendom Forsby, icke långt från Arboga, och af stort intresse i kulturhistoriskt hänseende äro hennes skildringar härifrån, isynnerhet från nödåren 1672—73, då bönderna sålde sitt silfver och koppar — dåtidens sparbanksböcker — för att köpa säd, och bröd bakades af nässelrötter, af bark och af mäsik.

»En högvälboren frökens dagbok under frihetstiden» är titeln på bokens sista uppsats. Dagbokens författarinna är fröken Metta Lillie. Hon har visserligen icke att berätta några märkvärdiga händelser, men dagboken lämnar goda bidrag till kännedom om den tidens människor och om lifvet på landet, på samma gång som man får göra bekantskap med en rikt utrustad, varmhjärtad ung kvinnas tankar och känslor, fröjder och sorger. Fröken Lillie skrifer sin dagbok på en landtgdärd i närheten af Ulricehamn, där hon jämte sina tre systrar tillbragte en glädjefattig och intresselös ungdom hos sin moder. Det är den ogifta kvinnans resignerade klagan öfver att känna sig öfverflödig och onyttig, som genomgår dagboken. De små, obetydliga hvardagshändelserna antecknas samvetsgrannt. Dagbokens författarinna visar ock ett varmt intresse för tidens politiska händel.

ser. Det religiösa elementet tyckes varit starkt utprägladt hos Metta Lillie och upptager en stor plats i hennes dagliga anteckningar. Däremot finnes i dem intet rum för erotiska utgjutelser, den sidan af sitt lif har Metta Lillie icke vågat anförtro åt sin kära dagboks blad. Hon slutar sina anteckningar, då hon vid 41 års ålder ingick äktenskap med en äldre man, enkling med fem barn. Det var tydligen ett konvenansäktenskap hon ingick, men det kärleksfulla och samvetsgranna sätt, hvarpå hon fyllde sina plikter som maka och husmoder, har låtit hennes minne ända till våra dagar lefva kvar i hennes hemtrakt.

Många andra intressanta sidor af »Teckningar ur svenska adelns familjelif» kunde förtjäna påpekas, men då vi hoppas, att Dagnys läsare själfva göra bekantskap med det värderika arbetet, vilja vi icke längre taga deras uppmärksamhet i anspråk, utan sluta vår anmälan med att till förf. uttrycka vår förhoppning, att det icke måtte dröja alltför länge, innan hon ger oss en fortsättning på sina teckningar från gamla tider.

M. C.

Svenska kvinnornas nationalförbund.

Under de med anledning af världsutställningen i Chicago 1893 anordnade kvinnokongresserna intog organiserandet af ett alla länder omfattande kvinnoförbund, »the International Council of Women», ett ytterst bemärkt rum. Detta förbund, som leder sitt ursprung från kvinnokongressen i Washington 1888, har till syfte att främja samarbete och befästa gemensamhetskänsla mellan olika länders föreningar, i hvilkas ledning kvinnor taga verksam del och hvilka på skilda sätt arbeta för framåtskridande. Hvarje land, som önskar ansluta sig till detta stora gemensamma kvinnoförbund, bildar i sin ordning ett *nationalförbund*, d. v. s. ett förbund af inom landet verk samma föreningar, vare sig dessa föreningar arbeta för något önskningsmål på kvinnofrågans område eller deras verksamhet går i en mera allmänt humanistisk riktning.

Till Sverige kom för ett par år sedan från Amerika uppmaning att bilda ett dylikt förbund. Dr Ellen Fries, till hvilken Internationella kvinnoförbundets styrelse vände sig i denna sak, anmodade de svenska föreningar, hvilka motsvara här ofvan nämnda bestämmelser, att sända ombud till ett möte för diskuterande af frågan om ett svenskt nationalförbund. Vid mötet, där ganska många föreningar

voro representerade, förutsattes följande betingelser för att ett nationalförbund skulle komma till stånd. Minst *sex* föreningar skulle delta i förbundet; dessa skulle årligen inbetala en afgift af 12 kr.; förbindelse att delta skulle gälla för 5 år i sänder; föreningarna, hvilka skulle äga rätt att delta i val af delegerad till de internationella kongresserna, skulle icke därigenom förpliktas till några extra bidrag för delegerades resor, m. m.

Sedan ytterligare några sammankomster ägt rum för behandling af frågan, antogs stadgar för det svenska nationalförbundet vid ett den 11:te dennes hållet sammanträde. Förbundet erhöll namn af »*Svenska kvinnornas nationalförbund*» och består f. n. af följande föreningar: Fredrika-Bremer-Förbundet, Föreningen för välgörenhetens ordnande, Göteborgs lärarinneförening, Kvinnoklubben, Nya Idun, Stockholms läsesalong och Svenska allmänna kvinnoföreningen till djurens skydd. Förbundet har till ändamål att utgöra en del af Internationella kvinnoförbundet och att förbereda arbetet till de hvar 5:te år återkommande internationella kvinnokongresserna (vid hvilka endast de land, som bildat nationalförbund äga rösträtt) samt där jämte, att främja samarbete inom Sverige mellan föreningar af den beskaffenhet, som ofvan angifvits.

Ordförande i det Internationella kvinnoförbundet är Lady Aberdeen, maka till vicekonungen i Canada. Styrelsen är sammansatt af representanter för olika nationer. Sälunda är v. ordf. *amerikanska*, mrs May Wright Sewall; 1:sta sekreteraren *engelska*, mrs Mac Laren; 2:dra sekreteraren *fransyska*, M:lle Marie Martin och kassaförvaltaren *finska*, fröken Alexandra Gripenberg. För öfrigt ingå alla de olika nationalförbundens ordföranden i Internationella kvinnoförbundets styrelser. Förhållandet är analogt inom Svenska Kvinnornas Nationalförbunds styrelse, hvilken skall utgöras af ombud från de föreningar, hvilka anslutit sig till förbundet.

Litterära notiser.

Vintergatan, Samling skrifter på vers och prosa, utgifven af *Sveriges författarförening*. 2:dra årg., är utan gensaga den värdefullaste och prydligaste af alla dessa efemera litterära alster, som sett dagens ljus vid juletid, som lefva en kort tid för att sedan försvinna och förintas. Men om äfven den ovanligt präktiga utstyrelsen ej skulle rädda »*Vintergatan*» från att dela de vanliga jultidningarnas och julkalendrarnas öde, är dess innehåll så pass gediget att den vackra boken alltid kommer att äga ett bestående litterärt värde. Våra yngre poeter hafva riktat densamma med dikter, alla vittnande om

talang, en del om en ovanlig sådan t. o. m., och äfven de stycken i obunden stil, som förekomma, äro goda profbitar på svensk prosadiktning. Tvenne kvinnliga författarenamn har samligen att uppvisa: Anna Wahlenberg och Jane Claine. — Främsta platsen både i värde och volym intar dock Karl Warburgs teckning af *Viktor Rydbergs lefnad*, ett »utkast till en minnesteckning», den fullständigaste och mest sympatiska af alla de minnesbilder, som hittills utkommit öfver den döde skalden. Att Viktor Rydbergs dikt »Himlens blå», skrifven för Vintergatan, utgör samlingens pärla, behöfver väl knappast nämnas, den dikt hvare följande sköna, redan väl kända strofer förekomma:

— — — — —
 Till ariskt blod, det renaste och äldsta,
 till svensk jag vigdes af en vänlig norna,

Mitt folk har till symbol af sina anor
 fått himmelsblått i väna barnaögon
 och himmelsblått i ärekrönta fanor.

* * *

Sveriges vittra storhetstid af *Hellen Lindgren*. Förra delen. I. Frihetstiden. I afvaktan på en mer uttömmande kritik öfver ofvanstående verk, hvarom vi gått i författning, är det oss en glädje att med några ord för våra läsare påpeka detta arbete, såsom varande bland det i sitt slag bästa, som vår litteratur har att uppvisa. Förf. har här på ett det lyckligaste sätt löst den ingalunda lätta uppgiften att vara på en gång populär och gedigen, utan att en enda gång falla in i kåsörens så lätt till ytlighet och banalitet urartande ton, ger han åt de litterära personer, han tecknar ett lif och ett rent personligt tycke, som verkar i hög grad fängslande. Denna första del af herr Lindgrens litteraturhistoria behandlar den tid, som närmast föregick det gustavianska tidehvarvet och äfven delvis tillhörde detta. Fortsättningen, som kan väntas under loppet af våren, skall innefatta Gustavernas tid till 1800.

* * *

Fordomdags. Kulturhistoriska utkast och berättelser af *Gustaf Björnin*. Den flitige uppdagaren af så månget guldorn, förborgadt i våra rika häfders outtömliga djup, har äfven till denna jul skänkt oss en samling historiska bilder af mycket värde. Frånser man den något torra och kärftva stilen, som utgör omhöljet till dessa i och för sig så intressanta tafvor från »fordomdags», skall man i Gustaf Björnins bok finna en både underhållande och lärerik läsning.

* * *

Årsbok för hemmets räkenskaper och **Hufvudbok för hemmets räkenskaper**, kr. 2,50, af *Frida Schager*.

Hvarje ordentlig matmor måste bokföra hushållets utgifter och inkomster, men att göra detta på ett praktiskt sätt är ej lätt och ju dugligare husmodern är, desto kraftigare känner hon vanligen att förvaltandet af de penningar, som åtgå till hushållet, är förbundet med stort ansvar.

En god hjälp dervid synes Frida Schagers böcker böra blifva. I årsboken föras räkenskaperna för dagen och de siffror, som å de olika konti erhållits, införas därefter för hvarje månad i hufvudboken, och det är denna, som vi särskildt skulle vilja framhålla. Den är redigt och klart uppställd, visar räkenskaperna för året och innehåller dessutom en tablå för 25 års räkenskaper. Vikten af bokföringen ligger ej däri att man kan se *att* hvarje öre är utgifvet, utan däri, att man kan se *huru* det är utgifvet, och detta på sådant sätt, att jämförelse mellan de olika posterna kan äga rum år för år.

För en husmoder kan t. ex. vara af vikt att se huruvida den förändring, som vidtagits i hushållet genom antagande af *tre* tjänarinnor i st. för *två* medfört ökade utgifter; möjligen kunna räkenskaperna visa, att de konti, som upptaga utgifterna för tvätt och extra hjälp minskats med samma summa, som ökat tjänarnes konto. Eller man vill se huruvida och i hvad mån inackordering medför inkomst. Endast noggrannt förda och specificerade räkenskaper så uppställda, att de lämna öfersikt öfver flera år i följd, kunna lämna dylika och därmed jämförliga uppgifter. Dessa jämförelser äro därjämte nödvändiga dels såsom hjälp vid kontroll af utgifterna och dels såsom ledning, då besparingar eller indragningar behöfva göras.

—*—

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Genom ordföranden för lokalkomitén i Vestmanland, landshöfdingskan fru Elisabeth Hedenstierna, har till *Allmänna Stipendiefonden* öfverlämnats 1,260 kronor, härmed har detta läns afdelning af nämnda fond grundats. Sedan nu äfven Vestmanland anslutit sig till företaget, återstå endast två af Sveriges län, som ännu ej lämnat insatser i *Allmänna Stipendiefonden*.

Som känt är börjas stipendientdelning under år 1896 inom Stockholm och de län, hvars insatser uppgå till minst 5,000 kronor, och har stipendiekomitén i anledning häraf i flera af hufvudstadens och en del landsortstidningar kungjort till ansökan innan den 15 februari detta år följande stipendier:

för *Stockholm* 360 kr. nor för genomgående af högre afdelningen i Tekniska skolan;

för *Kristianstads län* 180 kr. för utbildning vid Sophiahemmet till sjuksköterska:

för *Malmöhus län* ett å 180 kronor för utbildning till föreståndarinna för s. k. arbetsstuga;

för *Östergötlands län* ett å 180 kr., för utbildning till lärarinna i huslig ekonomi vid folkskola;

för *Vesterbottens län* ett å 240 kr. för genomgående af sjuksköterskekurs vid Sabbatsbergs sjukhus;

för *Södermanlands län* 270 kr. för genomgående af kurs i teknisk skola,

samt slutligen två stipendier, hvarterda å 300 kr., att utdelas utan hänsyn till sökandens hemort, nämligen det ena för studier vid universitet, högskola eller högre lärarinneseminarium och det andra för genomgående af folkskolelärarinneseminarium.

Närmare uppgifter angående kompetensvillkor etc igenfinnas i de af Stipendiekomitén utfärdade kungörelser. Muntliga och skriftliga förfrågningar besvaras af *Stipendiekomiténs sekreterare, mottagningstid 11—1. Drottninggatan 102.*

En föreläsning af fröken Ellen Key är en ej alltför ofta återkommande tilldragelse i vårt hufvudstadslif för att ej hvarje nytt tillfälle att få höra den talangfulla talarinnan skulle omfattas med begärlighet af ett talrikt och intresseradt auditorium. Och detta var kanske i ännu högre grad än vanligt fallet vid den nyligen i Vetenskapsakademiens hörsal hållna föreläsningen med ämne »Missbrukad kvinnokraft», samma ämne hvaröfver fröken Key talat så väl i somras i Köpenhamn under kvinnornas utställning som nu senast i Göteborg. Som vår tidskrift redan var under tryckning vid tiden för föredragets hållande, äro vi för denna gång förhindrade att lämna någon redogörelse för de i många afseenden märkliga uttalanden, som däri förekommo. Det nya bebådade föredraget öfver »Naturenliga arbetsområden för kvinnor», en fortsättning på det förra, torde dock gifva oss anledning att något närmare behandla de inlägg i kvinnofrågan, som af fröken Key blifvit gjorda.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

F. & G. Beijers förlagsaktiebolag: *W. Farrar*, Eric Williams. — *S. Grundtvig*, Folksagor och äfventyr. — *T. von Heinz*, Lyckobarnet.

W. Billes förlagsaktiebolag: *G. A. Henty*, På Krigs- och spejarstråt. — *W. O. Stoddard*, Vid indiangeränsen.

Alb. Bonnier: *G. Aguilar*, Lifvet i hemmet. — *F. Cooper*, Skinnstrumpa. — *Cohr* och *Torpson*, Geografisk handatlas. — *A. Dumas*, De tre musketörerna. — *G. Ebers*, Kleopatra. — *G. Kolt-hoff*, Sagor. — *A. Ohlin*, På forskningsfärd efter Björling och Kallstenius. — *G. Schröder*, Pekka Huskoinen. — *J. R. Spilhammar*, Svenska hjältar, II, Från Karl X Gustaf till våra dagar. — *A. Wahlen-berg*, Bengts sagor. — *V. H. Wickström*, Kvinnostudier. De sagoberättande barnen. — Lekkamraten 15:de och 16:de boken. — Lunken-tus. — *Onkel Adams* Linnea, 6:te boken. — Snöflingan 1895.

G. Chelius: *E. Brightwen*, Kärlek till djuren. — *E. A.*, Ugglemors sagor. — *Farbror John*, Den näbbige Kicki. — *C. Hammar-sköld*, Barnanöjen. — *J. C. von Hofsten*, Lekar och påhitt. — *Mamma själf*, Lilla blåöga och andra sagor. — *F. J. Pajeken*, Andrew Brown, den röda spionen. — *J. P. Velande*r, Farbror Ottos berättelser om djuren. — Bilder ur vår Frälsares lif. — Slarf-Kalle och hans lek-kamrater.

Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition: *H. K.*, Ur svenska folklifvet, h. 3. — *L. S.*, Barnens bilderbok, h. 3; 4. — *L. S.*, Ur lifvet, ser. II. — *Runa*, Allt eller intet. — *E. H. Schmidt*, Gnistor. — Korn åt små fåglar. — Svanboet.

Fröléen & Co: *L. Anders*, I vilda vestern. — *C. Cassau*, På spaning bland indianer. — *C. Murray*, Präriefågeln.

H. Geber: *G. Björlin*, Fordomdags. — *A. Kerfstedt*, Bland fält och ängar. — *M. Langlet*, »Mamma, tala om något roligt!» — *M. Lönnberg*, Fru Holmfrid. — *Mark Twain*, Tom Sawyers äfventyr. — *Leijonsköld-Oxenstierna*, Ett lejon till sjös. — *Th. F—r*, En snäll gosses dagbok. — En liten ostryngs dagbok. — *S. L. Yeats*, Savellis ära.

Aktiebolages Hiertas bokförlag: *F. Cooper*, Bijägaren. — Den siste Mohikanen. — Gräsöknen. — Hjortdödaren. — Nybyggarna. — Stigfinnaren.

Ad. Johnson: *A. L. O. E.*, En kristens rustning. — *H. Hjorth-Boyesen*, Vikingaättlingar. — *L. S.*, I syskonringen. — *Mayne Reid*, Skalpjägarne eller Krigståget mot Navajoerna. — *S. Smiles*, Menni skans egna kraft. — *Miss Yonge*, Den lille hertigen. — Den lille ritkonstnären. — Det roliga akrobatspelet. — Klara stjärna. — Kungs-

spelet. — Nu går tåget. — Små trädgårdsmästare. — Svenska stormän från fattiga hem. — Svarte Petter. — Våra småttingar i hvardagslag.

Nordin & Josephson: *W. Kennedy*, Czarens fångar. — Julafton 1895.

A. L. Norman: *P. Waldenström*, Till Österland, h. 1—8.

P. A. Norstedt & söner: *S. L-d Adlersparre* och *S. Leijonhufvud*, Fredrika Bremer, h. I—III. — *M. Anholm*, I Gogs och Magogs land. — *H. Anderson*, Grekiska sagor. — Ur Moster Lottas brevsamling. — *H. Aurelius*, Vinter- och sommarlif. — *S. J. Boëthius*, Historisk läsning för skolan och hemmet, Fortiden. — *A. E. Brehm*, Djurens lif, h. I—V. — *F. Cooper*, Nybyggarna vid Susquehanna. — *A. Ekermann*, Från Nordens forntid. — *E. Fries*, Teckningar ur svenska adelns familjelif. — *A. Fryxell*, Berättelser ur svenska historien. — *J. C. von Hofsten*, Nya bilder ur Danmarks historia. — *C.* och *K. Kastman*, Läsning för barn. — *L. Lagerstedt*, Husmoderns almanacka. — *H. Lindgren*, Sveriges vittra storhetstid, I Frihetstiden. — *R. Melander*, Briggen Två bröder. — *N. Rolfsen*, Ur djurlivet i Norden. — *P. K. Rosegger*, Mitt hem i skogen. — *Svensk författarförening*, Vintergatan. — *C. Wagner*, Ädel kraft.

P. Palmquists aktiebolag: *E. Boëthius*, Nya Zeeland. — *E. S. K.*, Fyra berättelser för barn. — Under främmande ok. — *F. M. Kingsley*, Titus, röfvaren på korset. — *A. P. Larsson*, Svenska söndagsskolans historia. — *F. B. Meyer*, På livets väg. — Strålar från korset. — *Silvanus*, Martyren. — *W. M. Thayer*, Från kojan till palatset. — Vintersol.

J. F. Richter: *E. Nonnen*, Valda berättelser ur tidskriften Talltrasten.

Seelig & Co: Barnens julrosor 1895.

J. Seligmann: *A. U. Bååth*, Nordmannaskämt.

Fr. Skoglund: *A. T.*, Sjung med oss, Mamma!

Svensk läraretidning: Jultomten 1895. — D:o, praktupplaga. — Tummeliten 1895.

Wahlström & Widstrand: *J. Osterman*, På fjorton dagar. — *A. Roos*, I Hvitavall, I, II. — Wärmländingarne.

Hämeen Sanomats tryckeri, Tavastehus: *E. W. Palander*, Släkten Palander, Genealogisk studie.

FREJA-MAGASINET

C. E. Lagerström

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29.

VÄFGARNER

af Bomull, Linne (Almedahls) och Ylle, största sorterade lager, till de lägsta priserna i

AXEL HINDERSONS

Garubod: Hötorget 13. — Filial: Götgatan 18.

Priskurant sändes på begäran.

Wimans Fotogénkamin i ny, prydlig utstyrel,

synnerligt omtyckt, nyttig i nästan alla hem, hög värmeffekt och den allra lättaste skötsel.

Fullkomligt osfri, hvarföre ingen afledning behöfves; men man kan här afleda gaserna, om man så vill, utan förlust i värme!

Pris: 20 kr. Fotogénåtgång 1 à 1½ öre i timmen.

OBS! Kaminen är ock en särdeles lämplig namnsdagsgåfva, julklapp eller dylikt i fall der den behöfs! — Användbar alla årstider!

Ses i verksamhet i utställningsfönstret **9 Lästmakaregatan.**

Rikstel 11 12.

E. A. WIMAN.

Allm. tel. 73 56.

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar och Lördagar kl. 10—11 f. m.

Sparsamma Fruar!

Ull och Stickylle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Sehalar, Filtar, Plaids, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. **OBS.!** Gardiner i fornordiska färger och mönster vävas af såväl rent ulgarn som trasgarn. Mattor vävas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställes. Profver och prissuppgifter på begäran. Gods afhämtas afgiftsritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation.

Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling! HILDUR ANDERSSON,

Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. 12 Hötorget 12, ingång från Öxtorgsgatan. Stockholm

Anmälan.

Dagny börjar med 1896 sin 11:te årgång. Dess hufvudsakliga uppgift skall fortfarande vara att upptaga till behandling sådana frågor, som beröra kvinnans intressen. Största uppmärksamhet skall dessutom som tillföre ägnas åt de företeelser inom litteraturen, som med dessa frågor äga något sammanhang. Kortare berättelser, poem, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m. skall allt framgent i riklig mängd i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras under år 1896 af fröken **Lotten Dagny** jämte en af **Fredrika-Bremer-Förbundet** utsedd **Redaktionskomité**, till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer med åtta häften om två tryckark.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla poststalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Barnängens Patenterade Mjölktvål

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskådad som ett framstående toalettmiddel till hufvudsakligen förskönande, och nutida mejerskors finhet och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patentmetod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovillkorligen gör huden hvit, vacker och smidig, hvarom en hvar kan öfvertyga sig genom någon tidslig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen framställa denna tvål.
Obs. Etiketterna (med björnstämning och *Barnängens* namn) äro inresterade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm